

NUTQ FAOLIYATI TURLARINI O'RGATISH***Dadaxonov Dilshodbek Murodjon o'g'li****ADCHTI Roman german va slavyan tillari fakulteti**nemis tili yo'nalishi 4-kurs 401-kurs talabasi****Ilmiy rahbar; Qodirova Nargizaxon***

Annotatsiya: Maqolada nutq faoliyati turlari va ularni o'rgatish jarayonining nazariy va amaliy jihatlarini o'rganiladi. Nutq faoliyatining tinglash, gapirish, o'qish va yozish kabi asosiy turlari tahlil qilinadi, har bir tur uchun maxsus o'qitish metodlari va mashq turlari tavsiya qilinadi. O'rgatish jarayonida kommunikativ yondashuvning ahamiyati alohida yoritilgan.

Kalit so'zlar: nutq faoliyati, tinglash, gapirish, o'qish, yozish, kommunikativ metod, til o'rgatish.

Аннотация; В статье рассматриваются виды речевой деятельности и теоретико-практические аспекты их обучения. Анализируются основные виды речевой деятельности — слушание, говорение, чтение и письмо, предлагаются методы обучения и практические упражнения для каждого вида. Особое внимание уделено значению коммуникативного подхода в образовательном процессе.

Ключевые слова: речевая деятельность, аудирование, говорение, чтение, письмо, коммуникативный метод, обучение языку.

Annotation; The article examines the types of speech activities and the theoretical and practical aspects of teaching them. It analyzes the main types of speech activity—listening, speaking, reading, and writing—and suggests specific teaching methods and exercises for each type. The importance of the communicative approach in the educational process is particularly emphasized.

Keywords: speech activity, listening, speaking, reading, writing, communicative method, language teaching.

Kirish

Nutq faoliyati inson tafakkuri va muloqotining ajralmas qismi bo'lib, ta'lim jarayonida uni shakllantirish va rivojlantirish o'ta muhim vazifalardan biridir. Nutq faoliyatini o'rgatish nafaqat tilni o'zlashtirish, balki mustaqil fikrlash, o'z fikrini aniq va to'g'ri ifodalash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Bugungi kunda pedagogika va til o'rgatish metodikasi nutq faoliyatining to'rtta asosiy turini — tinglash, gapirish, o'qish va yozish — mukammal rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda.

1. Nutq faoliyati turlari va ularning mohiyati

1.1. Tinglab tushunish (auditoriya faoliyati)

Tinglash — bu nutqni qabul qilish va uni anglab yetish faoliyatidir.

Tinglab tushunish ko'nikmalari:

- E'tibor bilan eshitish;
- Ma'lumotlarni to'g'ri qabul qilish;
- Eshitilgan ma'lumotlarni tahlil qilish va izohlash.

O'rgatish usullari:

- Dialog va hikoya tinglatish;
- Savol-javob o'tkazish;
- Audio-matnlar bilan ishlash;
- Filmlardan parcha tinglatib, mazmunini qayta hikoya qildirish.

Misol:

O'qituvchi qisqa hikoyani o'qib beradi va o'quvchilarga asosiy fikrni aniqlash vazifasini beradi.

1.2. Gapirish (og'zaki ifoda faoliyati)

Gapirish — fikrni so'z orqali ifodalash faoliyatidir.

Gapirish ko'nikmalari:

- O'z fikrini ravon ifodalash;
- Savollarga to'g'ri javob berish;
- Nutq davomida fikrni mantiqiy rivojlantirish.

O'rgatish usullari:

- Dialog va monolog mashqlari;

- Rol o'ynash (role play);
- Mavzu asosida hikoya tuzish;
- Bahs-munozaralar tashkil etish.

Misol:

"Dam olish kunlari haqida gapirib bering" mashqi orqali o'quvchilarning mustaqil gapirish qobiliyati rivojlantiriladi.

1.3. O'qish (vizual qabul faoliyati)

O'qish — yozilgan nutqni qabul qilish va tushunish faoliyatidir.

O'qish ko'nikmalari:

- Tez va ongli o'qish;
- Matndan asosiy ma'lumotni ajratish;
- O'qilgan matn asosida fikr yuritish.

O'rgatish usullari:

- Maqsadli o'qish (specific reading tasks);
- Matndan savollar tayyorlash;
- Referat va konspekt tayyorlash.

Misol:

Berilgan maqolani o'qib, asosiy fikr va dalillarni ajratish topshirig'i.

1.4. Yozish (grafik ifoda faoliyati)

Yozish — fikrni yozma shaklda ifodalash faoliyatidir.

Yozish ko'nikmalari:

- Grammatik jihatdan to'g'ri yozish;
- Fikrni aniq va mantiqli ifodalash;
- Matnni reja asosida tuzish.

O'rgatish usullari:

- Qisqa matnlar yozish (post, xat, referat);
- Hikoya yoki maqola yozish;
- Diktant va erkin yozish mashqlari.

Misol:

"Sevimli faslim" mavzusida 10-15 gapdan iborat insho yozish.

2. Nutq faoliyatini rivojlantirishda kommunikativ yondashuv

Kommunikativ yondashuv — tilni o'rganishning asosiy maqsadi aloqa qilish ekanligini e'tiborga oladi.

O'qituvchi nutq faoliyatining barcha turlarini birlashtirib, haqiqiy hayotiy vaziyatlar yaratib, o'quvchilarning muloqotda erkin harakat qilishlarini ta'minlaydi.

Asosiy prinsiplari:

- Real muloqot vaziyatlari yaratish;
- O'quvchilarning shaxsiy tajribasidan foydalanish;
- Erkin fikr almashinuvini qo'llab-quvvatlash.

Mashq turlari:

- Simulyatsiyalar (restaurant, market, travel agency);
- Erkin suhbatlar (free discussions);
- Debatlar va loyiha ishlar.

Xulosa

Nutq faoliyati turlarini o'rgatish — bu o'quvchilarning til ko'nikmalarini mukammallashtirish va ularga mustaqil, aniq, ravon muloqot qilish imkonini beruvchi jarayondir.

Tinglash, gapirish, o'qish va yozishni uyg'un tarzda rivojlantirish orqali o'quvchining muloqot madaniyati, fikrlash layoqati va til kompetensiyasi yuqori darajaga ko'tariladi. O'rgatish jarayonida kommunikativ yondashuvdan foydalanish, nutq faoliyatining har bir turini haqiqiy hayotiy vaziyatlarda mashq qildirish eng samarali usul hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G'afurov, S. (2020). *Til o'rgatish nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
2. Karimova, D. (2019). *Nutq faoliyatining o'rgatish metodikasi*. Samarqand: Zarafshon nashriyoti.
3. Brown, H. D. (2001). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Longman.
4. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education.

5. Richards, J.C. & Schmidt, R. (2010). *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. Longman.
6. Ellis, R. (1997). *Second Language Acquisition*. Oxford University Press.
7. Celce-Murcia, M. (2001). *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Heinle & Heinle Publishers.
8. Zimnyaya, I. A. (2001). *Psixologiya obucheniya inostrannym yazykam*. Moskva: Logos.